

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา

การกระทำความผิดทางอาญาของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาสำคัญของชาติ ซึ่งทุกภาคส่วนจำเป็นต้องมีการแก้ไขแบบบูรณาการร่วมกัน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้น จะมีความแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ใหญ่ เนื่องจากการลงโทษเด็กและเยาวชนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ไขเด็กและเยาวชนให้สามารถกลับตนเป็นคนดีหรือปรับปรุงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ดังนั้น ในเบื้องต้นจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนต่อไป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม

2.1.1 แนวคิด ที่มา เกี่ยวกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Monitoring ; EM) หมายถึง เครื่องอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ หรือเครื่องมือใดๆ ที่ใช้ติดตามตัว หรือที่ใช้สวมใส่ข้อมือ ข้อเท้า หรืออวัยวะส่วนอื่นใดของผู้ถูกจำกัด รวมทั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ถูกจำกัดได้¹

ในอดีตกระบวนการยุติธรรมมักจะนำระบบเรือนจำมาใช้เป็นมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิด เพื่อให้สังคมมีความปลอดภัยและเชื่อว่าระบบเรือนจำจะเป็นมาตรการลงโทษที่ให้ประโยชน์แก่สังคมมากกว่าโทษ แต่เมื่อเวลาผ่านไปความเชื่อมั่นในระบบเรือนจำเริ่มลดลงเนื่องจากส่งผลกระทบต่อสังคมและต่อตัวผู้กระทำความผิด เช่น ปัญหานักโทษล้นเรือนจำ ปัญหาการถ่ายทอดพฤติกรรมอาชญากรรม ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากร ปัญหาทางด้านสิทธิมนุษยชน

---

¹ กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556. ข้อ 1.

ปัญหาการยอมรับในตัวผู้กระทำความผิด จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวจึงเป็นที่มาเกี่ยวกับแนวคิด การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชน การลด การใช้โทษจำคุกและการใช้วิธีการลงโทษแบบอื่นแทนการลงโทษจำคุก ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ที่น่าสนใจ นำมาปรับใช้กับผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมในแต่ละราย

ในช่วงทศวรรษ 1960-1970 ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรกที่ได้นำอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิด โดยให้เป็นมาตรการหนึ่งในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ ซึ่งได้ถูกคิดค้นขึ้น โดย Dr.Ralph Schwitzgebel คณะกรรมการในการทดลองด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ต้องการประดิษฐ์อุปกรณ์ที่มีประโยชน์ต่อสังคม ราคาไม่แพงและสามารถใช้เป็นทางเลือกสำหรับผู้กระทำความผิด โดยพัฒนา วิทยุส่งข้อมูลให้บุคคลสามารถสวมใส่อุปกรณ์ดังกล่าวได้ มีความสามารถในการส่งสัญญาณ เป็นระยะทาง 400 เมตร และสามารถกำหนดสถานที่ตั้งของผู้ที่สวมใส่อุปกรณ์ ต่อมาใน ค.ศ. 1977 ผู้พิพากษา แจ็ค เลิฟ (Jack Love) ได้รับแรงบันดาลใจจากภาพยนตร์เรื่อง ไอ้แมงมุม (Spiderman) ในการนำอุปกรณ์ที่สามารถติดตามผู้กระทำความผิดมาใช้ ปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา สหราชอาณาจักร ฝรั่งเศส สวีเดน เยอรมนี สวิสเซอร์แลนด์ ออสเตรเลีย โปรตุเกส ฟินแลนด์ เกาหลีใต้ สิงคโปร์และประเทศอื่นๆ ทั่วโลก ได้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการติดตามผู้กระทำความผิด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดจำนวนผู้ต้องขังในเรือนจำเป็นสำคัญ²

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่ใช่นวัตกรรมที่มีลักษณะเฉพาะที่สามารถเปลี่ยนแปลงทุกสิ่งอย่างได้ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้เป็นสิ่งที่ควรใช้เป็นหลักทั่วไป แต่ควรจะเป็นเพียงแค่สิ่งที่มาเสริม การลงโทษทางอาญาหรือมาตรการต่างๆ ที่มีอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ควรนำมาปรับใช้เพื่อเป็นการปรับปรุงการลงโทษหรือมาตรการที่กำลังดำเนินการอยู่ เพื่อให้มีการลงโทษจำคุกน้อยลง และให้การควบคุมดูแลผู้กระทำความผิดเป็นไปในลักษณะที่ดีขึ้น³

² ซีต้า ธนฐิติวงศ์. (2553). การควบคุมผู้ต้องโทษโดยเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 21-22.

³ วิชัย ลีลาสวัสดิ์. (2557). การนำเครื่องมือติดตามตัว (Electronic Monitoring) มาใช้กับผู้ถูกคุมความประพฤติ ในศาลแขวงพระนครเหนือ. ผลงานการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 13, สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 4-8.

2.1.2 วัตถุประสงค์ของการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม

วัตถุประสงค์หลักในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม แบ่งออกเป็น 3 ประการ ประการแรกใช้เพื่อการควบคุม (Detention) เป็นการใช้เพื่อประโยชน์ในการควบคุมตัวในสถานที่ที่กำหนด ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันมากในปัจจุบัน ประการต่อมาใช้เพื่อเป็นการจำกัด (Restriction) เป็นการใช้เพื่อจำกัดบุคคลที่กำหนด เช่น โจทก์ เหยื่อ หรือผู้กระทำความผิดที่เป็นคู่ความในคดี และประการสุดท้ายใช้เพื่อการสังเกตเฝ้าระวัง (Surveillance) เป็นการใช้เพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของบุคคลได้ตลอด 24 ชั่วโมง

การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรม แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1) การใช้ในขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา (Pre-Trial) มักจะนิยมใช้กับผู้ต้องหาที่ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อจุดประสงค์ในการติดตาม เพื่อให้ผู้ต้องหามาปรากฏตัวต่อศาลตามวันนัด และช่วยป้องกันการก่ออาชญากรรมอื่นๆ ได้ ดังนั้น ในขั้นตอนนี้จะใช้เพื่อการสังเกตเฝ้าระวังเป็นหลัก ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา เป็นต้น

2) การใช้ในลักษณะเป็นทางเลือกในการลงโทษ หรือใช้แทนการลงโทษจำคุก (Primary Sentencing) ถือเป็นทางเลือกหนึ่งของศาลในการสั่งลงโทษผู้กระทำความผิดแทนที่จะส่งตัวผู้กระทำความผิดเข้ารับการควบคุมในเรือนจำและทัณฑสถาน ด้วยการเปลี่ยนเป็นการควบคุมที่บ้านแทน ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศออสเตรเลีย เป็นต้น

3) การใช้ภายหลังได้รับโทษจำคุกมาระยะเวลาหนึ่ง (Post-Prison) ใช้เพื่อเตรียมตัวระยะสุดท้ายของโทษจำคุก โดยการพักการลงโทษเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับตัวเข้าสู่สังคมได้อย่างปกติ ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบนี้ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศนิวซีแลนด์⁴ เป็นต้น

2.1.3 ระบบการทำงานของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นที่นิยมใช้เพื่อเฝ้าระวังพฤติกรรมของผู้กระทำความผิด เหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดที่ถูกควบคุมตัวในสถานที่คุมขัง เพื่อจำกัดเสรีภาพบางประการ

⁴ วิชัย ลีลาสวัสดิ์. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 3. หน้า 3-4.

ปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมและช่วยป้องกันมิให้มีการกระทำผิดซ้ำ ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์ที่จำเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรกคือ Personal Identification Device (PID) เป็น อุปกรณ์ ส่งสัญญาณ (Transmitter Device) มีลักษณะคล้ายนาฬิกาข้อมือที่อาจติดไว้ที่ข้อมือหรือข้อเท้าของผู้กระทำ ความผิด ทำจากวัสดุกันน้ำที่สามารถปรับขนาดแต่ไม่สามารถถอดได้ มีความแข็งแรงทนทาน ทนแรงดันสูง สามารถใส่ขณะทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่สองคือ สายรัด (Strap) ใช้เพื่อป้องกันการทำลายอุปกรณ์หรือเพื่อปรากฏหลักฐาน หากมีการพยายามที่จะทำลายอุปกรณ์ มีลักษณะไม่ยืดหรือหดตัวแม้โดนความร้อนหรือ ถูกทำลายและหากมีการทำลายอุปกรณ์สัญญาณจะถูกแจ้งเตือน ไปยังศูนย์ปฏิบัติการควบคุม เพื่อแจ้งว่ามีการทำลายเกิดขึ้น

ส่วนที่สามคือ Monitoring Center หรือศูนย์ควบคุมด้วยระบบคอมพิวเตอร์กลาง (Central Computer System) เมื่อมีการผิดเงื่อนไขหรือทำลายอุปกรณ์จะมีการส่งสัญญาณเตือน (Alerts) มายังศูนย์ควบคุมนี้ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการประจำศูนย์ตอบสนองต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ได้อย่างทันทั่วถึงและเหมาะสม เช่น การโทรศัพท์ไปยังบ้านที่มีสัญญาณเตือนเกิดขึ้น (กรณี Radio Frequency หรือ RF) หรือ โทรศัพท์เข้ามือถือของผู้กระทำผิดหรือผู้ปกครอง (กรณี Global Positioning System หรือ GPS) เพื่อสอบถามเบื้องต้นถึงสาเหตุการฝ่าฝืนเงื่อนไขและในบางกรณี ที่จำเป็นอาจมีการส่งเจ้าหน้าที่เข้าตรวจสอบได้ นอกจากนี้ในระบบ RF จะต้องมีอุปกรณ์สำคัญ อีกชนิดหนึ่ง คือ Monitoring Unit (MU) ซึ่งจะติดตั้งในบริเวณที่พักอาศัยของผู้กระทำความผิด เพื่อส่ง-รับสัญญาณคู่กับ PID ในการตรวจสอบความเคลื่อนไหวและตรวจสอบว่าผู้กระทำความผิด ยังอยู่ในรัศมีบริเวณที่กำหนดหรือไม่ โดย MU สามารถทำงานตลอด 24 ชั่วโมง หากมีการผิดเงื่อนไข ที่กำหนดและหาก MU มีการทำงานผิดปกติ หรือพบว่ามีความพยายามในการรบกวนสัญญาณ ระบบจะมีการรายงานผลโดยตรงไปยังศูนย์ปฏิบัติการควบคุมทันที⁵

เทคโนโลยีของอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่แตกต่างกันถูกนำไปใช้ในการควบคุมที่มีระดับ ความเข้มงวดที่ไม่เหมือนกัน ดังนั้น จึงมีลักษณะที่ปรับเปลี่ยนได้ เช่น จำนวนชั่วโมง การเฝ้าติดตาม ประจำวัน ระยะเวลาของคำสั่ง มาตรการอื่น ความรุนแรงของคำตัดสินกรณีผิดเงื่อนไข เป็นต้น

ระบบเทคโนโลยีอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในการใช้ติดตามตัวผู้กระทำความผิด ประกอบไปด้วย ระบบหลัก 3 ประเภท ดังนี้

⁵ กรมคุมประพฤติ. การนำเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับงานคุมประพฤติ. [แผ่นพับ].

1) ระบบการตรวจสอบ (Passive System) เป็นระบบที่เจ้าหน้าที่ใช้ติดต่อกับผู้กระทำความผิดจากระบบโทรศัพท์เพื่อตรวจสอบตำแหน่งของผู้กระทำความผิดว่าอยู่ในที่ที่กำหนดหรือไม่ โดยระบบนี้มีจุดประสงค์ในการควบคุมเท่านั้น รวมทั้งสามารถตรวจสอบการเสกสุราหรือยาเสพติดได้จากระบบนี้

2) ระบบเชิงรุก (Active System) โดยผู้กระทำความผิดจะต้องสวมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถส่งสัญญาณและมีอุปกรณ์ส่งต่อสัญญาณติดตั้งไว้ในบ้านเพื่อส่งสัญญาณมาที่ศูนย์ควบคุมกลางตลอด 24 ชั่วโมง เพื่อใช้ควบคุม จำกัด และสังเกตเฝ้าระวัง ระบบนี้เหมาะสำหรับผู้กระทำความผิดในคดีที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัว โดยจะมีการกำหนดพื้นที่ห้ามผู้กระทำความผิดเข้าใกล้เหยื่อ และมีการติดอุปกรณ์ส่งสัญญาณไว้ที่เหยื่อด้วยเช่นกัน หากผู้กระทำความผิดเข้าใกล้เหยื่อ จะมีการส่งสัญญาณเสียงดังไปยังเหยื่อ และจะมีการส่งสัญญาณเตือนไปยังผู้กระทำความผิดจากศูนย์ควบคุมกลาง

3) ระบบการหาตำแหน่งโดยใช้ดาวเทียม (GPS) เป็นระบบที่ติดอุปกรณ์เคลื่อนที่ไว้กับตัวผู้กระทำความผิดและใช้ดาวเทียมร่วมกับสถานีภาคพื้นดินในการตรวจหาตำแหน่งของผู้กระทำความผิด โดยระบบนี้จะใช้เพื่อการควบคุม จำกัด และสังเกตเฝ้าระวัง สามารถติดตามตัวผู้กระทำความผิดได้ 24 ชั่วโมง ว่าผู้กระทำความผิดอยู่ที่บ้านหรือสถานที่ที่เหมาะสมหรือไม่⁶

จากการที่กรมคุมประพฤติได้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการและขั้นตอนในการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในปี พ.ศ. 2558 ประกอบด้วย กระบวนการและขั้นตอนในการคุมความประพฤติประกอบด้วยขั้นตอนหลัก คือ เมื่อศาลมีคำสั่งพนักงานคุมประพฤติจะดำเนินการรับคดีและติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้กับผู้กระทำความผิด จากนั้นพนักงานคุมประพฤติเจ้าของสำนวนจะดำเนินการปฐมนิเทศ พร้อมชี้แจงเงื่อนไขและข้อพึงปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์และศึกษารวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ วางแผนการควบคุมสอดส่องและแก้ไขฟื้นฟู ติดตามประเมินผล เพื่อดำเนินการตามแผนการควบคุมและสอดส่อง พร้อมทั้งจัดโปรแกรมแก้ไขฟื้นฟู

นอกจากนี้ อุปกรณ์ติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์สามารถนำมาใช้ได้กับผู้กระทำผิดทุกประเภท ฐานความผิดตามดุลพินิจของผู้มีอำนาจสั่ง ทั้งนี้ เงื่อนไขที่สามารถใช้ในการกำหนดเงื่อนไข การคุมประพฤติ ประกอบด้วย ห้ามเข้าไปในพื้นที่ที่กำหนด ห้ามออกในพื้นที่ที่กำหนดโดยกำหนดช่วงเวลา กำหนดเส้นทางในการเดินทางและจำกัดความเร็ว เป็นต้น

⁶ วิชัย ลีลาสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 3. หน้า 4.

2.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการกระทำความคิดอาญาของเด็กและเยาวชน

2.2.1 การกระทำผิดของเด็กและเยาวชน

การกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นต้องมีการแยกการกระทำผิดออกจากการกระทำผิดของผู้ใหญ่ โดยใช้เกณฑ์อายุและลักษณะของการกระทำผิดมาพิจารณา ซึ่งแต่ละประเทศได้กำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่ต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาทั้งเกณฑ์ขั้นต่ำและเกณฑ์ขั้นสูง ในกรณีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำของการกระทำผิดประเทศฟิลิปปินส์ ได้กำหนดเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี ประเทศสิงคโปร์ เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 7 ปี ประเทศไทย เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 10 ปี กระทำผิดถือว่าไม่มีความผิดทางอาญา สำหรับเกณฑ์อายุขั้นสูงที่จะถือว่าเป็นการกระทำผิดของเด็กประเทศฟิลิปปินส์ อายุขั้นสูงของเด็ก คือ อายุ 18 ปี ประเทศสิงคโปร์ อายุขั้นสูงของเด็ก คือ 16 ปี ส่วนประเทศไทยถืออายุ 18 ปีเป็นเกณฑ์ขั้นสูง⁷ ซึ่งลักษณะของการกระทำผิดของเด็กนั้นอาจมีลักษณะที่เป็นการกระทำผิดทางอาญาหรือกระทำความผิดในลักษณะที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่เป็นเด็กที่ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ เช่น เด็กเร่ร่อนก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้อื่น หรือเด็กที่หนีเรียนจนเป็นกบฏ เป็นต้น ในประเทศไทยได้มีการกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำและขั้นสูงไว้ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ดังต่อไปนี้

คำว่า “เด็ก” หมายความว่า หมายความว่า บุคคลอายุยังไม่เกินสิบห้าปีบริบูรณ์

คำว่า “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน กฎหมายไม่มีการกำหนดอายุขั้นต่ำของเด็กและแก้ไขให้เด็กอายุครบคลุมถึงบุคคลผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนข้างต้นแล้ว ต้องพิจารณาถึงสาเหตุของการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนด้วย ซึ่งการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนนั้นอาจมีสาเหตุใหญ่ 2 ประการ ดังต่อไปนี้⁸

สาเหตุแรก เกิดจากสิ่งที่อยู่รอบข้างตัวเด็กและเยาวชน เช่น ปัจจัยด้านครอบครัว เนื่องจากเป็นสถาบันแรกที่มีผลต่อพัฒนาการของเด็กและเยาวชน ถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการ

⁷ ปิยะพร ดันฉีกุล. (2558). กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนในประชาคมอาเซียน. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 18. หน้า 96-114.

⁸ ปัญญาพัฒน์ บัวพวงชน. (2547). บทบาทที่ปรึกษากฎหมายในคดีอาญาในการเสนอความจริงต่อศาลเยาวชนและครอบครัว. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 8-10.

อบรมเลี้ยงดูสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้ประพฤติตนเป็นคนดีของสังคม หากครอบครัวไม่ดูแลเอาใจใส่ เด็กและเยาวชนเท่าที่ควรอาจทำให้เด็กขาดความรักความอบอุ่นและถูกชักนำได้ง่าย รวมถึงมีพฤติกรรมที่ก้าวร้าวอันอาจก่อให้เกิดการกระทำคามผิดได้ง่าย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ หากสมาชิกในชุมชน สังคม มีช่องว่างระหว่างรายได้มาก อาจก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในชุมชน เมื่อพ่อแม่ต้องทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงดูครอบครัว ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนและเอาใจใส่บุตรหลานก็มีแนวโน้มทำให้เด็กและเยาวชนก่ออาชญากรรม ครอบครัวของชนชั้นล่างที่มีความยากจนและผู้ใช้แรงงานชนชั้นล่างที่มีความยากไร้และผู้ใช้แรงงานซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดการขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น ซึ่งพบว่าเด็กและเยาวชนมักจะกระทำความผิดในข้อหาลักทรัพย์จำนวนมากหรือพบว่าผู้ใหญ่ชักจูงให้กระทำความผิด โดยเด็กและเยาวชนหวังเพียงได้ค่าตอบแทน และปัจจัยด้านชุมชน สภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนมีโอกาสเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมรุนแรง ความไร้ระเบียบในชุมชน เช่น ชุมชนแออัด แหล่งเสื่อมโทรม มีการมั่วสุม สามารถชักจูงเด็กและเยาวชนผู้ที่มีวุฒิภาวะไม่เพียงพอให้คล้อยตามได้ง่ายต่อการกระทำคามผิดอาชญากรรมหรือเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

สาเหตุที่สอง เกิดจากตัวเด็กและเยาวชนเอง อาจเกิดจากพันธุกรรมที่ได้รับ การถ่ายทอดมาจากบิดามารดา เช่น ร่างกายพิการ อาจทำให้เด็กและเยาวชนรู้สึกว่าคุณเองมีปมด้อย จึงแสดงออกในทางก้าวร้าว หรือภาวะทางจิตใจหรืออารมณ์บกพร่องเนื่องจากมีความอดทนต่อสิ่งรบกวนนอกน้อยกว่าผู้ใหญ่ หรือความอ่อนด้อยสติปัญญาหรือประสบการณ์ จึงมักถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้โดยง่าย หรืออาจกระทำไปด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยยังไม่มีความคิดที่รอบคอบหรือยังไม่สามารถแยกแยะว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ หรือระดับการศึกษา เด็กและเยาวชนที่มีระดับการศึกษาต่ำจะไม่แสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเอง หรือไม่มีความกระตือรือร้นที่จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่แก้ปัญหาของตนเองด้วยเหตุผล ทำให้เด็กและเยาวชนกลุ่มนี้อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดการกระทำคามผิดได้โดยง่าย⁹

จะเห็นได้ว่าสาเหตุหลักๆ ของการที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 สาเหตุใหญ่ คือ สาเหตุจากสภาพร่างกายและจิตใจของเด็ก และสภาพแวดล้อมอันส่งผลต่อการกระทำคามผิดของเด็กและเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมที่เด็กและเยาวชนนั้นอาศัยอยู่

⁹ อรุมา วชิรประดิษฐพร. (2555). สาเหตุการกระทำคามผิดของเด็กและเยาวชนกับมาตรการแก้ไขในเชิงรุก. ผลงานการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 10, สถาบันพัฒนาข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม. หน้า 11-12.

สถาบันครอบครัว สภาพเศรษฐกิจและสังคม สถาบันการศึกษา เมื่อพิจารณาจากสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนดังกล่าวข้างต้นแล้ว หากเป็นกรณีที่ไม่ใช่การกระทำความผิดร้ายแรงอาจใช้มาตรการในการเยียวยาหรือแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมให้เหมาะสมได้

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 (Convention on the Rights of the Child 1989)

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 หรือ Convention on the Rights of the Child 1989 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปกป้องสิทธิของเด็กให้ปราศจากการละเมิด เนื่องจากเด็กต้องเติบโตเป็นกำลังสำคัญของชาติในอนาคตและเด็กเป็นผู้อ่อนแอไม่สามารถปกป้องตนเองได้ จึงได้มีการตราอนุสัญญาดังกล่าว ซึ่งมีรายละเอียดและสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1) หลักการทั่วไป มีลักษณะเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทั่วไปในแง่ทั้งส่วนบุคคล การแสดงความคิดเห็น ศาสนา วัฒนธรรม ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกัน การศึกษาและอื่นๆ นอกจากนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็กโดยทั่วไป โดยกำหนดไว้ในหลักพึงปฏิบัติของรัฐบาลนี้ ทั้งนี้ อนุสัญญานี้ไม่มีผลทำให้เด็กได้รับความคุ้มครองน้อยไปกว่าที่สิทธิของเด็กที่มีอยู่ตามกฎหมายอื่นๆ

2) หลักการคุ้มครองร่างกาย ชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก ซึ่งหลักนี้มุ่งคุ้มครองมิให้เด็กถูกล่วงละเมิดสิทธิในร่างกาย ชีวิต และเสรีภาพ ไม่ว่าจะเป็นการถูกทำร้ายร่างกาย ฆ่า ถ่วงละเมิดทางเพศ ขูดรีด หากำไรทางเพศหรือค้ากำไรทางเศรษฐกิจหรือนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขายหรือปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสมจนเป็นผลเสียต่อสวัสดิภาพของเด็ก รวมทั้งคุ้มครองให้มีการเยียวยาฟื้นฟูเด็กที่ถูกละเมิดดังกล่าวให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

3) หลักการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก หลักนี้มุ่งคุ้มครองการให้เด็กได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็ก ให้ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัย ได้รับการประกันสังคม ได้รับการศึกษาทั้งในแง่ของการเล่าเรียนและโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียน เพื่อพัฒนาทางด้านบุคลิกภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้รับการพักผ่อนหย่อนใจและส่งเสริม ชีวิตด้านศิลปวัฒนธรรม

4) หลักการคุ้มครองสิทธิทางแพ่ง หลักนี้มุ่งคุ้มครองให้เด็กได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของรัฐที่มีชื่อ มีสัญชาติ สามารถติดต่อกับครอบครัวมีภูมิลำเนาหรืออยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดา ได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยมีรัฐช่วยสนับสนุนและให้หลักประกัน

5) หลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญามุ่งคุ้มครองให้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญาได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ โดยให้ได้รับผลกระทบจากการต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุด สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาความประพฤติ หรือกระทำความผิดทางอาญามุ่งคุ้มครองให้ได้รับโอกาสแก้ไขเยียวยาให้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยมีสมมติฐานว่าเด็กกระทำความผิดใดๆ เพราะขาดวุฒิภาวะทำให้สิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลผลักดันต่อความประพฤติของเด็ก นอกจากนี้ยังมีหลักประกัน มิให้เด็กต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตด้วย

6) หลักการคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาส มุ่งคุ้มครองเด็กด้อยโอกาส เด็กผู้ขาดไร้ผู้อุปการะ เด็กผู้ตกอยู่ในภัย และเด็กพิการยอมได้รับการดูแลและอุปการะเลี้ยงดูให้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป¹⁰

หากพิจารณาในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กจะเห็นได้ว่าการดำเนินการเกี่ยวกับสิทธิเด็กจะมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 2 ประการ¹¹ ดังนี้

ประการแรก สิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด (Inherit right) รัฐจะต้องประกันความอยู่รอดและการพัฒนาของเด็ก กล่าวคือ เด็กจะต้องได้รับความปลอดภัยเมื่อคลอดและอยู่รอดเป็นทารกแล้วเด็กจะมีสิทธิตามที่กฎหมายรับรองโดยจะต้องจดทะเบียนรับรองการเกิดทันที มีสิทธิที่จะมีชื่อ สัญชาติ มีสิทธิที่จะรู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาของเด็กเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น จึงไม่สามารถจำกัดการใช้สิทธิอันชอบธรรมของเด็กหรือละเมิดสิทธิเด็กได้

ประการสอง หลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (The best interests of the child) กล่าวคือการให้ความสำคัญกับการคุ้มครอง การพัฒนาทั้งด้านจิตใจและร่างกายให้ได้มาตรฐานอย่างน้อยที่สุดจะต้องเป็นไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กนี้ โดยไม่กระทำการใดๆ ที่จะเป็นการทำลายชีวิตและอนาคตของเด็ก แต่จะต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้เด็กได้มีความสามารถในการพัฒนาตนเองตามระดับความสามารถซึ่งจะเป็นการพัฒนาให้เด็กได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ดังนั้น ในการดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับเด็ก รัฐจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

¹⁰ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child). กรุงเทพฯ : สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. หน้า 12-13.

¹¹ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2553). การปรับเปลี่ยนกลไกเชิงสถาบันเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะในการทำงานด้านเด็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. โครงการวิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 8.

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ได้นิยามความหมายคำว่า เด็ก ไว้ว่า เด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้น¹² และกำหนดให้ประเทศสมาชิกภายใต้อนุสัญญานี้จะต้องคุ้มครองสิทธิเด็ก ซึ่งแบ่งได้ 4 ประการ¹³ ดังนี้

1) สิทธิในชีวิตและการอยู่รอด (Rights to survival) เป็นสิทธิในการมีชีวิตและอยู่รอดนับตั้งแต่คลอดและจะต้องมีชีวิตอยู่รอดอย่างปลอดภัย ซึ่งในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้รับรองให้เด็กทุกคนมีสิทธิติดตัวและจะต้องรับรองให้มีการส่งเสริมการพัฒนาเด็ก รวมทั้งมีสิทธิที่จะรู้จักและได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อและแม่ของเด็ก มิให้เด็กถูกแยกจากบิดามารดาโดยขัดกับความต้องการของพ่อและแม่ของเด็ก ยกเว้นในกรณีที่หน่วยงานที่มีอำนาจอาจใช้วิธีทางกฎหมายในการบังคับว่าการแยกจากพ่อและแม่ของเด็กนั้นจำเป็นต้องทำเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก นอกจากนี้รัฐจะต้องพยายามเพื่อให้หลักประกันว่าบิดาและมารดา หรือผู้ปกครองจะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก รวมทั้งรัฐจะต้องจัดให้มีและพัฒนาสถาบันการอำนวยความสะดวกและการบริการต่างๆ สำหรับการดูแลเด็ก ตลอดจนในด้านสาธารณสุข รัฐจะต้องมีมาตรฐานด้านสาธารณสุข มีสถานบำบัดรักษาและฟื้นฟู ส่งเสริมการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน รวมไปถึงการจัดหาอาหารที่ถูกหลักโภชนาการและน้ำดื่มที่สะอาดเพียงพอเพื่อให้เด็กได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและได้รับประโยชน์สูงสุดและจะต้องดำเนินการต่างๆ เพื่อมุ่งลดการเสียชีวิตของทารกและเด็กพร้อมกับช่วยเหลือทางการแพทย์ในการดูแลสุขภาพแก่เด็กทุกคนด้วย นอกจากนี้ ในกรณีเด็กพิการรัฐจะต้องช่วยเหลือให้เด็กที่พิการทางร่างกายหรือจิตใจได้มีชีวิตที่สมบูรณ์และปกติสุขอย่างมีศักดิ์ศรี ส่งเสริมการพึ่งพาตนเองและเอื้ออำนวยให้เด็กได้มีส่วนร่วมในชุมชน

2) สิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง (Rights to protection) กล่าวคือ เด็กจะต้องได้รับความคุ้มครองในทุกรูปแบบที่จะเป็นอันตรายต่อเด็ก ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองจากการถูกทำร้ายทั้งทางร่างกาย จิตใจ และเพศ การถูกทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท รวมทั้งการแสวงหาผลประโยชน์ต่างๆ จากเด็ก ซึ่งรวมถึงการกระทำที่จะเป็นการทำร้ายแม้ว่าจะอยู่ในความดูแลของบิดาและมารดา ผู้ปกครองตามกฎหมายหรือบุคคลอื่นที่ดูแลเด็กอยู่ในขณะนั้น โดยอนุสัญญาได้ระบุไว้ว่ารัฐจะต้องคุ้มครองเด็กให้ปลอดภัยจากการใช้ประโยชน์ทางเพศและการกระทำทางเพศที่มีขอบ

¹² อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 1.

¹³ นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2553). อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 11. หน้า 6-11.

ทุกรูปแบบ นอกจากนี้รัฐจะต้องมีมาตรการทางกฎหมายและกลไกทางสังคมในการคุ้มครองและป้องกันเด็กจากถูกใช้เป็นอุปกรณ์เพื่อการค้า การผลิตและการเสพยาเสพติด

นอกจากนี้รัฐยังจะต้องคำนึงถึงสิทธิของเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือได้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยจะต้องคำนึงถึงอายุของเด็กและจะต้องถือว่าเด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหาหรือตั้งข้อหาว่าได้ฝ่าฝืนกฎหมายนั้น อย่างน้อยที่สุดจะต้องได้รับการสันนิษฐานว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะได้รับการพิสูจน์ ว่ามีความผิดตามกฎหมายและหากได้รับแจ้งข้อหา เด็กจะต้องได้รับความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสม โดยจะไม่ถูกบังคับให้เบิกความหรือสารภาพผิดและให้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนตามกฎหมายภายใต้เงื่อนไขของความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ ในกระบวนการพิจารณาความจะต้องมีหน่วยงานและสถาบันที่มีภารกิจเฉพาะกับเด็กที่ถูกกล่าวหา ตั้งข้อหาหรือได้ฝ่าฝืนกฎหมาย โดยการใช้มาตรการที่เหมาะสมและไม่ต้องอาศัยกระบวนการทางตุลาการ แต่ให้ดำเนินการต่างๆ เช่น ดูแล แนะแนว ควบคุม ให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์ โดยจะต้องเป็นไปอย่างเหมาะสมแก่สภาพการณ์และความผิดของเด็กและมุ่งส่งเสริมให้เด็กที่เคยกระทำความผิดได้กลับคืนสู่สังคมและในกรณีเด็กที่ลี้ภัยที่เข้ามาภายในประเทศ รัฐจะต้องให้ความคุ้มครองและให้ความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม

3) สิทธิในการพัฒนา (Rights to development) กล่าวได้ว่า เด็กมีสิทธิที่จะพัฒนาตนเองตามความสามารถและศักยภาพเท่าที่เด็กจะทำได้ ซึ่งรัฐจะต้องจัดบริการสาธารณะให้เด็กได้รับการศึกษาบนพื้นฐานของโอกาสที่เท่าเทียมกัน โดยจัดให้การศึกษาระดับประถมเป็นการศึกษาภาคบังคับที่เด็กทุกคนสามารถเรียนได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังต้องสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาให้มีความหลากหลายและเปิดกว้าง และมีมาตรฐานระเบียบวินัยที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็ก สำหรับเด็กพิการรัฐจะต้องให้ความช่วยเหลือให้เด็กพิการสามารถเข้าถึงและได้รับการศึกษา การฝึกอบรม การดูแลสุขภาพ การบริการด้านฟื้นฟูสภาพ การเตรียมความพร้อมเพื่อการทำงาน และ โอกาสทางด้านสันตนาการที่จะส่งเสริมให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับสังคมและเพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มความสามารถ

4) สิทธิในการมีส่วนร่วม (Rights to participate) ภายใต้หลักประชาธิปไตย เด็กในฐานะที่มีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงควรมีสติเสรีภาพที่จะแสดงออก รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา ได้รับหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร และความคิดทุกลักษณะโดยไม่ถูกจำกัดเขตแดนพร้อมกันนี้สามารถกระทำได้โดยทั้งวาจา ลายลักษณ์อักษร ศิลปะ ตามที่เด็กจะแสดงออกได้ รวมทั้งส่งเสริมให้เด็กสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ ทั้งในประเทศและระหว่าง

ประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลข่าวสารที่มุ่งส่งเสริมคุณภาพชีวิตของเด็กทั้งทางสังคม จิตใจและ ศิลธรรม

ตามหลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญาที่มุ่ง คุ้มครองเด็กกระทำความผิดทางอาญา จะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ โดยจะต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุด และให้ได้รับ โอกาสแก้ไขเยียวยา การนำอุปกรณ์ อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดถือว่าเป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถทำให้ เด็กและเยาวชนไม่ต้องถูกควบคุมตัวให้อยู่ในสถานที่กักขัง หรือเรือนจำ ไม่ต้องพบกับสภาวะแวดล้อม และสังคมในสถานที่คุมขัง เด็กจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและชุมชน ส่งผลให้มีคุณภาพ ชีวิตที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับกฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรม เกี่ยวแก่คดีเด็กและเยาวชน ค.ศ. 1985 (UNITED NATIONS STANDARD MINIMUM RULES FOR THE ADMINISTRATION OF JUVENILE JUSTICE 1985)

กฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวแก่คดีเด็กและ เยาวชน หรือที่เรียกว่ากฎกรุงปักกิ่ง (THE BEIJING RULES) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีของเด็ก และเยาวชนกระทำความผิดไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเน้นความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน การปฏิบัติ ต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดนั้นนอกจากจะพิจารณาในด้านความรุนแรงของการกระทำ ความผิดแล้วยังต้องพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของเด็กด้วย¹⁴ ซึ่งการกระทำใดที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนจำต้องคำนึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กและเยาวชน เป็นอันดับแรก¹⁵ สำหรับการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องให้ความสำคัญต่อสวัสดิภาพ ของเด็ก (well-being of the juvenile) และการกระทำใดๆ ต่อเด็กจะต้องได้สัดส่วนทั้งกับเด็ก ที่กระทำความผิดและความผิดที่ได้กระทำลงไป (proportion to the circumstances of both the offenders and the offence)¹⁶ ซึ่งจะต้องไม่คำนึงเฉพาะความร้ายแรงของการกระทำเพียงประการเดียว แต่จะพิจารณาถึงความต้องการของเด็กและสังคมด้วย¹⁷ ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาในคดีที่เด็กและ

¹⁴ ปัญญาพัฒน์ บัวพวงชน. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 52.

¹⁵ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มาตรา 3 วรรคหนึ่ง.

¹⁶ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 5.1.

¹⁷ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 17.1 (a).

เยาวชนกระทำความผิดทางอาญา ผู้พิพากษาต้องพิจารณาถึงภูมิหลัง สภาพแวดล้อมและปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิดด้วย¹⁸

การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดเป็นมาตรการหนึ่งที่สามารถทำให้เด็กและเยาวชนไม่ต้องพบกับสภาวะแวดล้อมและสังคมในเรือนจำหรือสถานที่คุมขัง เด็กและเยาวชนจะได้กลับไปใช้ชีวิตอยู่กับครอบครัวและชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าสังคมในเรือนจำหรือสถานที่คุมขัง ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน

2.2.4 สิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนตามกฎหมายไทย

1. สิทธิมนุษยชนของเด็กและเยาวชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ย่อมได้รับความคุ้มครอง โดยมีเจตนารมณ์คุ้มครองและรับรองสิทธิเด็กในหลายมาตรา ดังนี้

1) ความเสมอภาค รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 27 ได้กำหนดให้บุคคลย่อมเสมอภาคกันในกฎหมายและมีสิทธิได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวคือ ไม่ว่าบุคคลใดที่มีความแตกต่างในด้านกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนาและการศึกษาอบรม รวมทั้งความคิดเห็นทางการเมือง ล้วนแต่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ในบทบัญญัตินี้จึงรวมบุคคลที่เป็นเด็กตามกฎหมายด้วย

2) สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 28 ได้กำหนดว่า บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย โดยห้ามกระทำการทรมาน ทารุณกรรมหรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม นอกจากนี้ มาตรา 32 และ มาตรา 33 ยังได้กล่าวถึงสิทธิเสรีภาพในด้านอื่นๆ อาทิ สิทธิความเป็นส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว ตลอดจนสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น เว้นแต่เป็นเรื่องรักษาความมั่นคงของรัฐ คุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น หรือความสงบเรียบร้อยศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์สุขภาพของประชาชน ความเป็นอยู่ส่วนตัวและการนับถือศาสนา ซึ่งบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนี้ได้รวมถึงเด็กด้วยเช่นกัน

3) สิทธิเสรีภาพในการศึกษา กล่าวคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 ได้กำหนดระดับการศึกษาขั้นต่ำไว้ไม่น้อยกว่า 12 ปี ซึ่งรัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมี

¹⁸ กฎแห่งกรุงปักกิ่ง ข้อ 16.1.

คุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งรัฐจะต้องคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิในการเลือกศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ ตามความต้องการของประชาชน อันเป็นเจตนารมณ์ที่สอดคล้องกับสาระสำคัญของในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

4) สิทธิในการได้รับบริการสาธารณสุขและสวัสดิการจากรัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 47 และมาตรา 55 กล่าวคือ บุคคลมีสิทธิที่จะได้รับบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน ซึ่งรัฐจะต้องดำเนินการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังกำหนดให้เด็กและเยาวชนมีสิทธิได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ

2. ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชน

1) การใช้เครื่องมือพันธนาการกับเด็กและเยาวชนตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุม พ.ศ. 2549

ตามระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ว่าด้วยการห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุม พ.ศ. 2549 เครื่องพันธนาการ หมายความว่า ตรวน กุญแจมือ โซ่ล่าม หรือวัตถุอื่นใดที่มีรูปลักษณะคล้ายคลึงกันหรืออาจนำมาใช้ได้ผลอย่างเดียวกัน¹⁹ และห้ามใช้เครื่องพันธนาการใดแก่เด็กและเยาวชน ระหว่างที่เด็กและเยาวชนอยู่ในสถานที่ควบคุม²⁰ ระหว่างการถามปากคำ หรือควบคุมเด็กหรือเยาวชนไว้เพื่อการพิจารณาคดี เว้นแต่จะหลบหนีหรือมีพฤติการณ์ไม่น่าไว้วางใจ ให้ผู้อำนวยการมีอำนาจสั่งให้ใช้เครื่องพันธนาการได้เท่าที่จำเป็น²¹ ห้ามใช้เครื่องพันธนาการระหว่างการเดินทาง แต่หากใช้พาหนะที่อาจหลบหนีได้

¹⁹ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วย การห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุม พ.ศ. 2549 ข้อ 3.

²⁰ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วย การห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุม พ.ศ. 2549 ข้อ 4.

²¹ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วย การห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ในความควบคุม พ.ศ. 2549 ข้อ 5.

หรือมีเจ้าหน้าที่ผู้ควบคุมไม่เพียงพอ ผู้อำนวยการมีอำนาจอนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการประเภท กุญแจมือได้เท่าที่จำเป็น²²

2) การตีตราเด็กและเยาวชน

การตีตรา หมายถึง ภาวะที่บุคคลหรือกลุ่มชนในสังคมหนึ่งกำหนดว่า อะไรคือความแตกต่างของบุคคลลักษณะของบุคคลที่พึงประสงค์หรือไม่พึงประสงค์ควรเป็น อย่างไรลักษณะใดที่มีความแตกต่างไปจากที่คนส่วนใหญ่ประสงค์จะถือว่ามีความเบี่ยงเบน ส่งผลให้บุคคลสูญเสียชื่อเสียงไม่น่าไว้วางใจหรือเกิดความอับอาย ตลอดจนทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณค่าตัวตนลดลงในสายตาของสังคมบุคคลที่ได้รับตราบาปหรือถูกตีตราบาป จะเกิดความรู้สึกว่า ตนมีความแตกต่างจากผู้อื่นอย่างไม่พึงประสงค์ (Undesirable difference) ทั้งนี้ คุณลักษณะที่จะ ถูกตีตราบาปดังกล่าวขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่คนจำนวนมากในสังคมนั้นๆ มีอำนาจเป็นผู้กำหนดขึ้น ซึ่งความหมายของตราบาปนั้น ไปที่มุมมองของสังคมที่อ้างอิงจาก บรรทัดฐานทางสังคม หล่อหลอมรวมกันเป็นความรู้สึกที่แยกแยะความแตกต่าง (difference) หรือ ความเบี่ยงเบน (deviance) ส่งผลให้บุคคลเกิดการต่อต้านจากสังคมโดยผู้ที่ถูกตีตราบาปจะถูกมอง จากคนในสังคมว่าเป็นผู้ที่มีลักษณะเด่นที่ทำให้เกิดการเสื่อมเสีย (Spoiled Identity)²³

สำหรับเจตนารมณ์ของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับเด็กในประเทศไทยสามารถ แบ่งได้ 2 ประการ คือ เจตนารมณ์ที่ต้องการทำให้เด็กกลับตนเป็นคนดีมิใช่แค่การลงโทษเด็กเท่านั้น และการใช้มาตรการสำหรับเด็กแต่ละคนจะต้องมีความเหมาะสม กฎหมายจึงได้กำหนดหน้าที่ ของสถานพินิจในการสืบเสาะและพินิจเรื่องอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญญา การศึกษาอบรม สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ อาชีพ และฐานะของเด็ก ซึ่งต้องหาว่าการกระทำความผิดและของบิดา มารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลซึ่งเด็กและเยาวชนอาศัยอยู่ สิ่งแวดล้อมและสาเหตุแห่งการกระทำ ความผิด แล้วรายงานต่อศาล²⁴ เพื่อให้ศาลพิจารณาข้อมูลต่างๆ ดังกล่าวประกอบการตัดสินใจหรือ หมายมาตรการที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชน

มาตรการที่ศาลใช้กับเด็กและเยาวชน ในกรณีที่มีการฟ้องเด็กและเยาวชนต่อศาลว่ากระทำความผิดอาญา ศาลมีอำนาจในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

²²ระเบียบกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าด้วย การห้ามใช้เครื่องพันธนาการแก่เด็กและเยาวชนที่อยู่ใน ความควบคุม พ.ศ. 2549 ข้อ 6.

²³ สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2556). การเลือกปฏิบัติในการประกอบอาชีพของผู้ติดเชื้อเอชไอวี. หน้า 2-3

²⁴ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 36 (1).

1) การจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นพิจารณาคดี จะประกอบไปด้วยเงื่อนไข 6 ประการ ดังนี้²⁵²⁶ ประการแรก ความผิดอาญาที่กระทำความผิดต้องมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี ประการที่สอง เด็กและเยาวชนต้องไม่เคยได้รับโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล หรือเคยรับโทษจำคุกแต่เป็นโทษจำคุกในคดีที่กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ประการที่สาม ก่อนศาลมีคำพิพากษา เด็กและเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำของตน ประการที่สี่ ผู้เสียหายยินยอมให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ประการที่ห้า โจทก์ไม่คัดค้านในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู และประการสุดท้าย ศาลเห็นว่าเด็กและเยาวชนสามารถกลับตนเป็นคนดีได้และจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กและเยาวชนมากกว่าการพิจารณา รวมทั้งผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรจากแผนดังกล่าวแล้ว

ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลอื่นจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายใน 30 วันนับแต่วันที่ศาลสั่ง ในกรณีที่ศาลเห็นชอบแผนดังกล่าว ศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว เพื่อให้เด็กและเยาวชนไปปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หากศาลไม่เห็นชอบกับแผนดังกล่าว ศาลจะสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ในกรณีที่เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจนครบถ้วนแล้ว ศาลจะมีคำสั่งให้จำหน่ายคดี แต่ในกรณีที่เด็กและเยาวชนไม่ปฏิบัติตามแผน ศาลจะดำเนินคดีต่อไป²⁷

2) มาตรการคุมความประพฤติกรณีศาลพิพากษาขังฟ้อง

สำหรับคดีที่ศาลยกฟ้อง เนื่องจากเห็นว่าเด็กและเยาวชนไม่ได้กระทำความผิด หรือยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่เด็กหรือเยาวชน แต่หากศาลเห็นว่าเด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำความผิด หรืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ส่งผลให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีก ศาลมีอำนาจในการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติของเด็กและเยาวชน คือ²⁸ ห้ามเด็กและเยาวชนเข้าไปในสถานที่หรือห้องที่ได้อันอาจชักนำให้กระทำความผิด หรือห้ามเด็กและเยาวชนออกนอกสถานที่อยู่อาศัยในเวลากลางคืน หรือห้ามเด็กและเยาวชนคบหาสมาคมกับบุคคลที่อาจชักนำไปสู่การกระทำความผิด หรือห้ามเด็กและเยาวชนประพฤติตนอันอาจนำไปสู่การกระทำความผิด หรือให้เด็กและเยาวชนไปรายงานตัวต่อศาล หรือพนักงานคุมประพฤติ หรือนักสังคมสงเคราะห์ เป็นครั้งคราว หรือให้เด็กและเยาวชนไปศึกษา เข้ารับการฝึกอบรม รับคำปรึกษาแนะนำรับการรักษา

²⁵ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90.

²⁶ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 132.

²⁷ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 92.

²⁸ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 138.

แก้ไขบำบัดฟื้นฟู ประกอบสัมมาชีพ หรือเข้ารับการอบรมศีลธรรม จริยธรรมและหน้าที่พลเมือง หรือกำหนดเงื่อนไขอื่นใดเพื่อพัฒนาและส่งเสริมความประพฤติของเด็กและเยาวชน

3) มาตรการที่ศาลกำหนดในคำพิพากษา

กรณีที่ศาลไม่ได้ใช้มาตรการดังกล่าวข้างต้นและเห็นว่าการกระทำของเด็กและเยาวชนเป็นความผิด ศาลมีวิธีการดำเนินการกับเด็กและเยาวชน คือ ว่ากล่าวตักเตือนเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา และผู้ปกครอง รวมทั้งกำหนดให้บิดามารดา หรือผู้ปกครองให้ใช้ความระมัดระวังไม่ให้เด็กหรือเยาวชนก่อเหตุร้าย ภายในกำหนดเวลาไม่เกิน 3 ปี หากเด็กหรือเยาวชนไปก่อเหตุร้ายภายในเวลาดังกล่าว ศาลมีอำนาจสั่งให้บิดา มารดาหรือผู้ปกครองชำระเงิน เพื่อให้บิดามารดาและผู้ปกครองร่วมกันดูแลความประพฤติของเด็กและเยาวชนด้วย หรืออาจส่งเด็กและเยาวชนไปโรงเรียน หรือสถานฝึกอบรม หรือวางเงื่อนไขการคุมประพฤติเด็กและเยาวชนก็ได้²⁹ หรือหากศาลเห็นว่า เด็กและเยาวชนสมควรได้รับโทษ ศาลมีอำนาจลดมาตราส่วนโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดลงกึ่งหนึ่ง หรือในกรณีที่ศาลไม่ใช้วิธีการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษ ศาลอาจใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนแทนการลงโทษก็ได้ เช่น เปลี่ยนจากโทษจำคุกหรือวิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นส่งตัวเด็กและเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรม หรือเปลี่ยนโทษปรับเป็นการคุมประพฤติแทน³⁰ หรือหลังจากลดมาตราส่วนโทษแล้ว ศาลมีอำนาจรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษได้ แม้ว่าเด็กหรือเยาวชนนั้นเคยรับโทษจำคุกหรือโทษอย่างอื่นตามคำพิพากษามาก่อนแล้ว โทษที่จะลงแก่เด็กหรือเยาวชนเป็นโทษอย่างอื่นนอกจากโทษจำคุก และศาลจะกำหนดโทษจำคุกเกินกว่าสามปีก็ตาม³¹ หรือในกรณีที่ศาลไม่ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน ศาลมีอำนาจที่จะพิพากษาลงโทษเด็กและเยาวชนได้ โดยการลงโทษจำคุกจะเป็นมาตรการสุดท้ายที่ศาลใช้ แต่ศาลจะไม่มีกรลงโทษประหารชีวิตและจำคุกตลอดชีวิต³²

²⁹ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 75.

³⁰ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 142.

³¹ พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 144.

³² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18.

2.3 ความเป็นมาและหลักการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย

การลงโทษผู้กระทำความผิดที่ใช้อยู่นี้มีด้วยกันอยู่หลายวิธี เช่น การประหารชีวิต การลงโทษทางร่างกาย (corporal punishment) การลงโทษทางการเงิน (monetary sanctions) การห้ามปฏิบัติต่างๆ (various types of prohibitions) เป็นต้น แต่สำหรับประเทศไทยได้กำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 ดังนี้ (1) ประหารชีวิต (2) จำคุก (3) กักขัง (4) ปรับ (5) ริบทรัพย์สินและมีการกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 56 แต่โดยส่วนใหญ่ยังมีการลงโทษจำคุกอย่างแพร่หลาย ซึ่งในบางกรณีอาจไม่มีความจำเป็นที่ต้องกักขังหรือลงโทษผู้กระทำความผิดโดยใช้มาตรการเรือนจำ โดยเฉพาะผู้กระทำความผิดที่พลังพลาด ผู้กระทำความผิดเล็กน้อย ผู้กระทำความผิดเพราะความจำเป็น ซึ่งผู้กระทำความผิดเหล่านี้หากได้รับโอกาสแก้ไขฟื้นฟูอาจสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้นและไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก จะมีผลดีมากกว่าผลเสียทั้งผลต่อตัวผู้กระทำความผิดเองและต่อคนในชุมชน หากผู้กระทำความผิดเหล่านี้ได้รับโทษจำคุกอาจก่อให้เกิดปัญหาการเรียนรู้เทคนิคอาชญากรรม ผู้ต้องขังล้นเรือนจำ เป็นต้น ซึ่งเรือนจำควรเป็นสถานที่ควบคุมผู้ร้ายสำคัญที่เป็นอันตรายต่อสังคมเพื่อมิให้ก่อความเดือดร้อนต่อสังคมภายนอก การควบคุมผู้กระทำความผิดโดยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นมาตรการหนึ่งของมาตรการไม่ควบคุมผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษโดยใช้เรือนจำที่ได้รับความนิยมกันมากในต่างประเทศ³³

2.3.1 หลักการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดในขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในชั้นปล่อยตัวชั่วคราวได้มีการประกาศพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 30) พ.ศ. 2558 ลงในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 127 ก ลงวันที่ 30 ธันวาคม 2558 ซึ่งได้มีการแก้ไขมาตรา 108 วรรคสาม โดยกำหนดให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นที่สามารถตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางของผู้ต้องหาในชั้นปล่อยชั่วคราวเพื่อป้องกันการหลบหนีหรือภัยอันตราย หรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นก็ได้หากผู้ต้องหายินยอม³⁴ และมาตรา 117 วรรคสอง ได้กำหนดว่า ในกรณีที่มีคำสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่น

³³ วิชัย ลีลาสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 3. หน้า 6-8.

³⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 108.

ตามมาตรา 108 วรรคสาม หากปรากฏว่าอุปกรณ์ดังกล่าวถูกทำลายหรือทำให้ใช้การไม่ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ให้สันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยนั้นหนีหรือจะหลบหนี³⁵ เหตุผลและความจำเป็นในการแก้ไขกฎหมาย คือ เนื่องจากปัจจุบันมีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้บังคับในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงเห็นควรแก้ไขในการนำมาใช้ในการติดตามตัวผู้กระทำความผิดในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งหากผู้ถูกปล่อยชั่วคราวได้ทำลายอุปกรณ์ดังกล่าวหรือทำให้ใช้การไม่ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ให้สันนิษฐานว่าผู้ถูกปล่อยชั่วคราวนั้นหนีหรือจะหลบหนี และมีให้เรียกประกันเกินสมควร เพื่อให้ผู้ต้องหาและจำเลยมีโอกาสได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวมากขึ้น

2.3.2 หลักการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดในชั้นตอนภายหลังศาลมีคำพิพากษา

1. การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดในชั้นตอนการคุมประพฤติ ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559

ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 ได้บัญญัติให้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ใช้ในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความประพฤติตามคำสั่งของศาล ซึ่งมาตรา 4 ในพระราชบัญญัตินี้ได้บัญญัติไว้ว่า การคุมประพฤติ ไว้ดังนี้

การคุมประพฤติ หมายความว่า การสืบเสาะและพินิจ และการคุมความประพฤติ ผู้ถูกคุมความประพฤติให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามคำสั่งหรือหนังสือแจ้งของศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ รวมทั้งการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

โดยพนักงานคุมประพฤติมีอำนาจหน้าที่ ดังนี้³⁶

1) สืบเสาะและพินิจเกี่ยวกับอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อม สภาพความผิด และเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวกับผู้ถูกสืบเสาะและพินิจ รวมทั้งข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับความเสียหายและความเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง และจัดทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการแก้ไขปรับปรุงตนเอง และวิธีการคุมความประพฤติ

2) สอดส่อง ติดตาม สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือ ตักเตือน หรือดำเนินการใดๆ เพื่อให้ผู้ถูกคุมความประพฤติปฏิบัติตามเงื่อนไขและสามารถแก้ไขปรับปรุงตนเองได้ เพื่อประโยชน์ในการป้องกันอาชญากรรมและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

³⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 117.

³⁶ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มาตรา 14.

3) ให้การสงเคราะห์ตามมาตรา 40 คือ การแสวงหาข้อเท็จจริง ติดตาม ดูแล แนะนำ แก้ไขฟื้นฟู หรือการดำเนินการใดๆ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถช่วยเหลือตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามสมควร โดยให้คำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของบุคคลนั้น ทั้งในด้านสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพ ด้านการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยทางกายและจิต ด้านการให้ความรู้และการฝึกอบรม ด้านทักษะชีวิต ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีความประสงค์จะทำงาน ให้พนักงานคุมประพฤติ สนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงาน สนับสนุนหรือส่งเสริมให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการรับเข้าทำงาน

4) กำหนดเงื่อนไขในการปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกับผู้ถูกคุมความประพฤติ

5) ส่งตัวให้แพทย์ตรวจสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ หรือส่งตัวไปบำบัดรักษาการติดยาเสพติด ความบกพร่องทางกายหรือจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร

6) จัดการหรือดำเนินการเกี่ยวกับตัวผู้ถูกสืบเสาะ เช่น ถ่ายภาพ พิมพ์ลายนิ้วมือ ตรวจร่างกาย เก็บตัวอย่างปัสสาวะ เส้นผม หรือขน เพื่อประโยชน์ในการพิสูจน์บุคคล และเป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟู รวมทั้งคุมความประพฤติในคดีที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด หรือในกรณีที่มีหลักฐานอันควรเชื่อว่า บุคคลดังกล่าวเกี่ยวข้องกับยาเสพติด รับการตรวจหรือทดสอบว่ามียาเสพติดอยู่ในร่างกายหรือไม่

7) ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์หรืออุปกรณ์อื่นใดในการติดตามตัวผู้ถูกคุมความประพฤติตามเงื่อนไขที่ศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจสั่ง ทั้งนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการใช้ อุปกรณ์ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556

8) ให้เข้ารับการอบรมความรู้และทักษะต่างๆ เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูและป้องกันการกระทำความผิดซ้ำ โดยอาจเชิญบุคคลในครอบครัวของบุคคลดังกล่าวเข้าร่วมการอบรมด้วยก็ได้

9) จัดให้ทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์

10) ในกรณีที่เป็นเด็กหรือเยาวชน ให้มีการให้คำแนะนำแก่บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวพักอาศัยอยู่ด้วย เกี่ยวกับการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน และการใดๆ ที่จำเป็นและเหมาะสม รวมถึงการปรับปรุงตนเองของบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนดังกล่าวพักอาศัยอยู่ด้วย

- 11) มอบหมายและกำกับดูแลให้อาสาสมัครคุมประพฤติ
- 12) ทำรายงานและความเห็นเกี่ยวกับความประพฤติ การประกอบอาชีพ และพฤติการณ์ของผู้ถูกคุมความประพฤติ
- 13) รายงานให้ผู้มีอำนาจเกี่ยวกับการพักการลงโทษหรือการลดวันต้องโทษจำคุกตามกฎหมายว่าด้วยราชทัณฑ์หรือกฎหมายว่าด้วยเรือนจำทหาร ซึ่งมีคำสั่งเด็ดขาดเมื่อนักโทษไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข เพื่อให้ผู้มีอำนาจดังกล่าวดำเนินการต่อไป
- 14) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามพระราชบัญญัตินี้รัฐมนตรีหรืออธิบดีมอบหมาย หรือตามคำสั่งศาล
- 15) ในกรณีมีความจำเป็นอย่างยิ่งเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ใดๆ ที่ผู้ถูกคุมความประพฤติอาศัย หรือทำงานหรือมีความเกี่ยวข้องด้วย และสอบถามบุคคลซึ่งอยู่ในสถานที่นั้น โดยสามารถปฏิบัติงานในระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก
- 16) เรียกบุคคลที่สามารถให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวมาพบและให้ถ้อยคำ
- 17) ตั้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองส่งวัตถุหรือเอกสารอันอาจใช้เป็นพยานหลักฐาน³⁷

การจัดทำแผนผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นเด็กหรือเยาวชน พนักงานคุมประพฤติต้องจัดทำแผนการคุมความประพฤติและแผนการแก้ไขฟื้นฟู ให้เหมาะสมกับผู้ถูกคุมความประพฤติแต่ละรายโดยให้คำนึงถึงความเสี่ยงในการกระทำความผิดซ้ำ เพื่อให้สามารถกลับตนเป็นคนดีและสามารถกลับคืนสู่สังคม และให้บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนพักอาศัยอยู่ด้วย บุคคลหรือองค์กรที่รับดูแลเด็กหรือเยาวชน หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนร้องขอให้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้วย ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงแผนและเงื่อนไขที่กำหนดโดยศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว ให้ผู้ถูกคุมความประพฤตินมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนด้วย³⁸ ในกรณีที่ผู้ถูกคุมความประพฤติไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจกำหนด หรือพฤติการณ์การคุมความประพฤติเปลี่ยนแปลงไป พนักงานคุมประพฤติต้องตรวจสอบเหตุการณ์ดังกล่าวและแก้ไขฟื้นฟูเท่าที่จะสามารถกระทำได้ก่อน หากไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ หรือควรจะมีการเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการคุมความประพฤติ ให้รับรายงานและเสนอความเห็นต่อศาลหรือเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจโดยเร็ว³⁹

³⁷ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มาตรา 15.

³⁸ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มาตรา 16 และมาตรา 26.

³⁹ พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 มาตรา 27.

2. การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษจำคุก ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุก โดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556

เนื่องจากได้มีการประกาศพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 ในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 124 ตอนที่ 53 ก ลงวันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2550 แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 89/2 (3) กำหนดให้มีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้นั้นได้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง⁴⁰ โดยมีหลักการและเหตุผลบัญญัติเกี่ยวกับการควบคุมผู้ต้องโทษด้วยอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นมาตรการหนึ่งที่มาจากแนวคิดการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด โดยไม่ใช่เรือนจำ เนื่องจากปัจจุบันมีเทคโนโลยีในการควบคุมตัวบุคคลและเป็นเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้าเป็นอันมาก ประกอบกับในประเทศไทยเรือนจำมีสภาพแออัดไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนของผู้ต้องโทษและไม่เหมาะสมกับหญิงมีครรภ์ซึ่งต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ดังนั้น เพื่อให้ผู้ต้องโทษจำคุกได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม จึงได้มีการปรับปรุงวิธีการขังและจำคุกนอกเรือนจำเพื่อให้เหมาะสมกับผู้ต้องโทษจำคุกในแต่ละราย และเป็นการทุเลาการบังคับโทษจำคุกหญิงมีครรภ์และเปลี่ยนโทษประหารชีวิตหญิงมีครรภ์เป็นจำคุกตลอดชีวิตเพื่อให้บุตรได้รับการเลี้ยงดูจากมารดาและสืบสายสัมพันธ์ทางครอบครัว

ในขณะที่กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 ได้ประกาศใช้เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 89/2 วรรคหนึ่ง (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 25) พ.ศ. 2550 บัญญัติให้ศาลอาญามีคำสั่งให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ซึ่งต้องโทษจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนด บัญญัติให้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ควบคุมผู้ต้องโทษในการจำกัดการเดินทางและอาณาเขต โดยข้อ 1 ของกฎกระทรวงดังกล่าว ได้นิยามคำว่า ผู้ถูกจำกัด การจำกัดการเดินทางและอาณาเขต และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ไว้ดังนี้

ผู้ถูกจำกัด หมายความว่า ผู้ซึ่งศาลมีคำสั่งให้จำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้นั้น

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2.

การจำกัดการเดินทางและอาณาเขต ให้หมายความรวมถึง คำสั่งศาลให้จำคุก โดยวิธีการห้ามออกนอกเคหสถานหรือสถานที่อื่นใดในช่วงเวลาที่กำหนด โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ หมายความว่า เครื่องอุปกรณ์รับส่งสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ หรือเครื่องมือใดๆ ที่ใช้ติดตามตัว หรือที่ใช้สวมใส่ข้อมือ ข้อเท้า หรืออวัยวะส่วนอื่นใดของผู้ถูกจำกัด รวมทั้งระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถใช้ตรวจสอบหรือจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ถูกจำกัดได้

หลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอให้มีการจำกัดการเดินทางและอาณาเขต ต้องยื่นต่อศาลตามคำแนะนำของเจ้าพนักงาน โดยการแนะนำของเจ้าพนักงานต้องคำนึงความอันตรายแก่ชีวิต หากผู้ต้องโทษต้องจำคุกหรือผู้ต้องโทษจำคุกต้องเลี้ยงดูบิดา มารดา สามี ภริยา หรือบุตรที่พึ่งตนเองมิได้และขาดผู้อุปการะ หรืออาการเจ็บป่วยและต้องได้รับการรักษาอย่างต่อเนื่อง หรือมีเหตุอื่นๆ⁴¹ ที่ควรได้รับการดูแลการบังคับให้จำคุก ซึ่งเจ้าพนักงานอาจเสนอเงื่อนไขห้ามมิให้ออกนอกเคหสถานหรือสถานที่อื่นใดในช่วงเวลาที่กำหนดโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ด้วยก็ได้⁴²

เจ้าพนักงานต้องกำหนดจัดให้มีพนักงานเจ้าหน้าที่ตรวจสอบผู้ถูกจำกัด เพื่อมิให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ถูกดัดแปลง ทำให้เสียหาย ทำลาย เคลื่อนย้าย หรือถอดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไม่ว่าด้วยกรณีใดๆ ซึ่งหากมีการพบว่ามีเหตุที่ทำให้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชำรุดเสียหาย หรือไม่สามรถใช้บังคับได้ตามคำสั่งศาล พนักงานเจ้าหน้าที่ต้องรายงานให้เจ้าพนักงานทราบทันที⁴³ ตามกฎกระทรวงดังกล่าว ข้อ 6 ได้กำหนดหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ไว้ดังนี้

1) ตรวจสอบข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ ในกรณีมีเหตุอันสงสัยว่าผู้ถูกจำกัดฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือสอบถามบุคคลที่อยู่ในที่นั้นๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลหรือหลักฐานเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ อุปนิสัยและความประพฤติของผู้ถูกจำกัด

⁴¹กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556. ข้อ 2.

⁴²กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556. ข้อ 4.

⁴³กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556. ข้อ 5.

2) รายงานข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ที่เป็นเหตุควรแก้ไขเปลี่ยนแปลงการจำกัดการเดินทางและอาณาเขตของผู้ถูกจำกัดแก่เจ้าพนักงานเพื่อดำเนินการต่อไป

3) สอบถาม แนะนำ ช่วยเหลือผู้ถูกจำกัดตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควรในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ

4) ตรวจสอบการดำเนินการตามแนวทางปฏิบัติ เงื่อนไข และแผนดำเนินการที่ศาลให้ความเห็นชอบ

2.3.3 กรณีศึกษาคำพิพากษาของศาลในประเทศไทยที่มีคำสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์

ตามข้อมูลจากกรมคุมประพฤติประเทศไทยมีการศึกษาและริเริ่มดำเนินโครงการนำร่องในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิด ตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่ถูกคุมความประพฤติในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 กรมคุมประพฤติได้ขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังระบบงานคุมประพฤติ และนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการคุมประพฤติ ทั้งเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุกและผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ซึ่งมีพื้นที่เป้าหมาย 27 แห่ง คือ พื้นที่คุมประพฤติกรุงเทพมหานคร เขต 1 - 5 และอีก 22 จังหวัดคือ นนทบุรี สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา นครราชสีมา อุบลราชธานี ขอนแก่น อุดรธานี สกลนคร เชียงใหม่ เชียงราย นครสวรรค์ พิชัย โลก นครปฐม เพชรบุรี สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต และสงขลา

ในปี พ.ศ. 2556-2557 ได้มีโครงการทดลองการใช้งานอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในศาลต่างๆ ของประเทศไทย ซึ่งเป็นโครงการนำร่องของกรมคุมประพฤติโดยใช้ควบคู่กับการคุมประพฤติ ร่วมกับศาลทั้งหมด 7 แห่ง คือ ศาลแขวงพระนครเหนือ ศาลอาญานนบุรี ศาลจังหวัดสมุทรปราการ ศาลจังหวัดนนทบุรี ศาลจังหวัดสมุทรสาคร ศาลแขวงคูสิต และศาลแขวงดอนเมือง โดยใช้ในฐานความผิดที่แตกต่างกัน เช่น ศาลจังหวัดนนทบุรี สั่งใช้กับจำเลยในคดีเสพยาเสพติดฯ พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ คดีลักทรัพย์ ศาลอาญานนบุรีสั่งใช้ กับจำเลยในฐานความผิดร่วมกันทำร้ายร่างกาย ศาลจังหวัดสมุทรปราการสั่งใช้ในคดีขับรถประมาท บุกรุกสนามบิณสูวรรณภูมิ เป็นต้น นอกจากนี้กรณีที่มีคำสั่งพิพากษาให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ควบคู่กับการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติแล้ว ยังมีการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์กับกลุ่มผู้กระทำความผิดอีก 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มนักโทษที่ได้รับการพิจารณาปล่อยตัวพักการลงโทษจากคณะกรรมการพิจารณาการพักโทษ (กรมราชทัณฑ์) ให้คุมความประพฤติ โดยติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ควบคู่เงื่อนไขการคุมความประพฤติ รวม 37 ราย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 89/2 (3)

2) กลุ่มผู้เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด (ตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูยาเสพติด พ.ศ. 2545) ซึ่งอาศัยความยินยอมของผู้กระทำผิดในช่วงทดลองดำเนินการจำนวน 21 ราย ตัวอย่างคำพิพากษาที่ศาลมีคำสั่งให้ใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์⁴⁴

1) ศาลแขวงพระนครเหนือ ในข้อหาขับรถขณะเมาสุรา โดยศาลได้มีคำสั่งให้จำเลยรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ ทำงานบริการสังคม 24 ชั่วโมง และพักการใช้ใบอนุญาตขับขี่ของจำเลยมีกำหนด 6 เดือน โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวและกำหนดเงื่อนไขห้ามมิให้จำเลยออกจากที่อยู่อาศัยของตนตั้งแต่เวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 04.00 นาฬิกามีกำหนดเวลา 7 วัน

2) ศาลแขวงสมุทรปราการ ในข้อหาขับรถประมาท โดยศาลได้มีคำสั่งให้จำเลยใส่อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อควบคุมดูแลให้จำเลยใช้ความเร็วในการขับรถไม่เกิน 100 กิโลเมตร/ชั่วโมง เป็นเวลา 2 เดือน

3) ศาลแขวงดอนเมือง ในข้อหาขับรถขณะเมาสุรา (วัดปริมาณแอลกอฮอล์ได้ 262 มิลลิกรัม/เปอร์เซ็นต์) โดยศาลได้มีคำสั่งให้จำเลยอบรมและรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติ 4 ครั้ง มีกำหนดเวลา 1 ปี บริการสังคมหรือบำเพ็ญประโยชน์ 24 ชั่วโมง และพักการใช้ใบอนุญาตขับขี่ของจำเลยมีกำหนด 6 เดือน โดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตามตัวและกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยออกจากที่อยู่อาศัยของตนตั้งแต่เวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 04.00 นาฬิกา มีกำหนดเวลา 7 วัน

4) ศาลจังหวัดสมุทรสาคร ในข้อหาความผิดต่อพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ โดยศาลได้มีคำสั่งให้จำเลยอยู่ในที่พักอาศัยของจำเลยเองในระหว่างเวลา 22.00 นาฬิกา ถึง 04.00 นาฬิกา โดยให้ออกจากที่พักอาศัยนอกเวลาดังกล่าวได้เพื่อประกอบอาชีพซื้อและจำหน่ายปลาเฉพาะเส้นทางที่กำหนดไว้กับพนักงานคุมประพฤติเท่านั้น เว้นแต่ กรณีมีเหตุจำเป็นอาจเดินทางออกนอกเส้นทางและเวลาที่ศาลกำหนดให้โดยได้รับอนุญาตจากพนักงานคุมประพฤติและให้ติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ไว้กับตัวจำเลย พร้อมกับติดอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ในที่พักอาศัยของจำเลย

⁴⁴ วิชัย ลีลาสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 3. หน้า 17.

เป็นเวลา 2 เดือน ให้พนักงานคุมประพฤติรายงานศาลเกี่ยวกับคำสั่งห้ามออกจากที่พักอาศัยและการติดอุปกรณ์ติดตามตัวอิเล็กทรอนิกส์ทุกๆ 15 วัน

สรุปแล้วประเทศไทยได้มีการยอมรับในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการกระบวนการยุติธรรม โดยมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 เพื่อให้มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา ชั้นปล่อยตัวชั่วคราว ใ้ภายหลังศาลมีคำพิพากษา ใช้แทนการคุมประพฤติและแทนการลงโทษจำคุก จากกรณีศึกษาคำพิพากษาที่ศาลได้นำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการกระบวนการยุติธรรม พบว่ารูปแบบของการนำมาปรับใช้จะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขตามที่ศาลกำหนด แต่การนำมาปรับใช้พบว่า ใช้เฉพาะผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่เท่านั้น ยังไม่มีการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา

การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Non-institutional Treatment) หมายความว่า การใช้มาตรการในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดแบบอื่นๆ แทนมาตรการจำคุกผู้กระทำความผิดไว้ในเรือนจำ ซึ่งอาจจะมีขึ้นได้ก่อนที่ผู้กระทำความผิดจะถูกจำคุกในเรือนจำหรือมีขึ้นภายหลังจากผู้กระทำความผิดได้ถูกจองจำในเรือนจำแล้ว⁴⁵

ในอดีตการลงโทษผู้กระทำความผิดมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้แค้นทดแทน มักจะกระทำต่อเนื้อตัวร่างกายให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกเจ็บปวด แต่ปัจจุบันมีการพัฒนาแนวความคิดการลงโทษผู้กระทำความผิด โดยเน้นการแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้ ยกเว้นกรณีที่มีการกระทำความผิดที่มีโทษร้ายแรง อาจต้องแยกผู้กระทำความผิดดังกล่าวออกจากสังคมเป็นการชั่วคราวและอาจมีการปรับปรุงพฤติกรรมเพื่อให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับสู่สังคมและอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้น จึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดทางอาญาโดยที่ไม่มีการควบคุมหรือมาตรการ

⁴⁵ จูติมา ประเสริฐ. (2553). การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 11.

ที่ไม่ใช่เรือนจำ เช่น การปล่อยตัวชั่วคราว การบำเพ็ญประโยชน์หรือทำงานเพื่อบริการสังคม หรือกรณีการคุมประพฤติของเยาวชน เป็นต้น

2.4.1 แนวคิดกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (alternatives justice) ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดอาญา

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายถึง กระบวนการหรือมาตรการใดๆ ที่ใช้สำหรับแสวงหาความยุติธรรมที่มีรูปแบบการปฏิบัตินอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งในคดีอาญากระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นการบูรณาการร่วมกับระหว่างเจ้าหน้าที่ ผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย หรือบุคคลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันหาแนวทางที่เหมาะสมในการกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่นอกเหนือจากการลงโทษที่ศาลใช้กันตามปกติ โดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกนั้นมีแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ แนวคิดพื้นฐานด้านกฎหมาย ทั้งกฎหมายสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติ แนวคิดพื้นฐานด้านสังคมวิทยา กฎหมาย และแนวคิดพื้นฐานด้านการบริหารงานยุติธรรม นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กลุ่มทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม กลุ่มทฤษฎีว่าด้วยยุติธรรมชุมชน กลุ่มแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับนโยบายภาครัฐและการบริหารจัดการ และกลุ่มทฤษฎีการไกล่เกลี่ยของคู่ความ เป็นต้น

ในอดีตการลงโทษผู้กระทำผิดมีวัตถุประสงค์เพื่อยับยั้งอันตรายและป้องกันสังคม การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนใหม่นี้ มุ่งเน้นความสมานฉันท์ปรองดองให้เกิดในสังคมเป็นหลัก เป็นวิธีการทางทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี (peacemaking criminology) และไม่ใช่ความรุนแรง (non-violence paradigm)⁴⁶

สำหรับประเทศไทยได้มีแผนยุทธศาสตร์กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2552 - 2555 นิยามคำว่ายุติธรรมทางเลือก หมายถึง งานการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) ที่เปิดโอกาสให้หน่วยงาน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชน ชุมชน ฯลฯ มีบทบาทและส่วนร่วมกำหนดแนวทางหลักเกณฑ์กลไกวิธีการและร่วมปฏิบัติงานการป้องกัน ควบคุมอาชญากรรมจัดระเบียบชุมชน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ปัญหาเด็กเยาวชนกระทำความผิด และการกระทำความผิดกฎหมายระดับที่ไม่ซับซ้อนรุนแรง เยียวยาเสริมพลังเหยื่ออาชญากรรม และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในชุมชน

⁴⁶ เรียวรุ่ง บุญเกิด. (2557). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : กรณีศึกษา สำนักงานยุติธรรมจังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 14.

โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการยุติธรรมหลัก หรือส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมหลัก เพื่อมุ่งสู่ผลลัพธ์สุดท้ายร่วมกัน คือ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ความสงบสุขสมานฉันท์ของสังคม และความมั่นคงของประเทศชาติเป็นสำคัญ

ลักษณะสำคัญของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก สามารถจำแนกองค์ประกอบได้ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านข้อพิพาทหรือความขัดแย้ง (Dispute) หมายรวมถึงข้อพิพาททั้งทางแพ่งและทางอาญา

2) องค์ประกอบด้านความจำเป็นและความต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมรูปแบบเฉพาะ สำหรับข้อพิพาทและคดีความบางลักษณะเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เช่น กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมสำหรับกรณีความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

3) รูปแบบวิธีการจัดการความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ได้แก่ ลักษณะทางการ (Formal) หรือไม่เป็นทางการ (Non-Formal) การมุ่งแก้แค้นทดแทน (Retribution) ด้วยการลงโทษ (Punishment) หรือมุ่งชดใช้เยียวยา (Restitution) ด้วยการฟื้นฟูสัมพันธภาพ (Restoration) หรือลักษณะที่เป็นกระบวนการหันเหออกจากขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือเป็นกระบวนการที่มีพื้นฐานมาจากการลงโทษโดยชุมชน (Community Sanction) รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน

4) องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เช่น คู่กรณี ผู้กระทำความผิดเหยื่ออาชญากรรม โดยบูรณาการแก้ปัญหาาร่วมกัน

การนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้แก้ปัญหาบางประการของการดำเนินการอำนวยความสะดวกยุติธรรม โดยรัฐและเพื่อแสวงหารูปแบบ กลไก ขั้นตอน และมาตรการของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมที่มีข้อบกพร่องน้อยที่สุด โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประการแรก เพื่อลดผลกระทบของการดำเนินคดี ในอดีตกฎหมายกำหนดโทษส่วนใหญ่เป็นโทษจำคุกเพื่อแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ซึ่งมีได้มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้ทำให้เกิดผลกระทบต่างๆ กับสังคมสร้างปัญหาอย่างมาก เช่น การกระทำความผิดซ้ำที่มีลักษณะร้ายแรงกว่าเดิม เนื่องจากเรียนรู้เทคนิคอาชญากรรมมาจากอาชญากรอาชีพในเรือนจำ

ประการที่สอง เพื่อลดความสูญเสียไม่ว่าจะเป็นชีวิต ร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สินของเหยื่ออาชญากรรมผู้กระทำความผิด โดยรัฐต้องดำเนินการสร้างมาตรฐาน กลไกในการจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประการที่สาม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานยุติธรรม การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากมีการนำคดีมาสู่กระบวนการยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ขณะที่ทรัพยากรของกระบวนการยุติธรรมมีอยู่อย่างจำกัด จึงเป็นเหตุให้ขาดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ความล่าช้า ไม่สามารถรับมือกับอาชญากรรมที่มีความซับซ้อน⁴⁷

2.4.2 การแก้ไขผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนในชุมชน

การแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน (Community-based corrections) หมายถึง การนำทรัพยากรชุมชน (Community resource) ทั้งหลายที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดให้สังคมยอมรับได้ ได้แก่ ศูนย์งานบริการสังคม (Community service centers) บ้านกึ่งวิถี (Halfway house) งานคุมประพฤติ งานพักการลงโทษ โครงการปล่อยตัวผู้ต้องขัง (Pre-release Programs) สถานบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดและสุรา รวมถึงโครงการอื่นๆ ที่ได้รับการวางรูปแบบเพื่อผู้กระทำความผิดโดยเฉพาะ ซึ่งรูปแบบของโครงการต่างๆ ที่ใช้ในการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนคือ ระบบการให้บริการอย่างหนึ่งนั่นเอง โดยชุมชนจะเป็นผู้จัดหาบริการที่จำเป็นสำหรับผู้กระทำความผิดที่อาจจะยังอยู่ในเรือนจำและผู้ที่เคยเข้าไปอยู่บ้างแล้ว เช่น ผู้ถูกคุมความประพฤติ ผู้ได้รับการพักโทษ ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ออกไปทำงานทำนอกเรือนจำเป็นการชั่วคราว เป็นต้น⁴⁸

ความเป็นมาของการแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชน เริ่มต้นมาจากยุโรปตะวันตกและประเทศอังกฤษ แต่ได้รับการปรับปรุงให้สมบูรณ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1817 คณะกรรมการแห่งมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ได้เสนอความเห็นไปยังสภานิติบัญญัติ เพื่อให้มีการจัดตั้งบ้านพักสำหรับผู้กระทำความผิดในชุมชน แต่ข้อเสนอดังกล่าวกลับตกไป เนื่องจากเกรงว่าผู้ต้องขังที่มาพักอยู่ร่วมกันจะทำให้บุคคลเหล่านั้นก่อความเสื่อมโทรมกันเอง แต่ 15 ปีต่อมา กลุ่มควอเกอร์ส (Quakers) ได้เปิดบ้านพักสำหรับผู้กระทำความผิดแห่งแรกในนิวยอร์ก (New York) ชื่อ Isaac T. Hopper House นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 1864 บ้านกึ่งวิถีสำหรับสตรีได้เปิดดำเนินการเป็นครั้งแรกในเมืองบอสตัน (Boston) และอีก 30 ปีต่อมา มีการเปิดบ้านพักแบบเดียวกันนี้ในเมืองฟิลาเดลเฟีย (Philadelphia) ชิคาโก (Chicago) ซานฟรานซิสโก (San Francisco) และนิวออร์ลีอันส์ (New Orleans) ทุกแห่งได้รับทุนสนับสนุนและบริหารงานโดยองค์กรเอกชน โครงการที่ได้รับ

⁴⁷ เรียวรุ่ง บุญเกิด. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 46. หน้า 16-18.

⁴⁸ จุฬาลักษณ์ ตุลวรรณ. (2544). แนวทางการป้องกันการผิดเงื่อนไขของผู้ถูกคุมความประพฤติโดยอาสาสมัครคุมประพฤติ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดอุดรธานี. สารนิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 12-13.

การยอมรับคือ โครงการ Chicago Area Projects เน้นการแก้ไขเยาวชนที่มีแนวโน้มจะกระทำ ความผิดหรือเยาวชนที่รวมกลุ่มกันเป็นแก๊งในพื้นที่บางแห่ง โดยการประสานงานกับชุมชน เพื่อจัดให้ มีกิจกรรมในชุมชนนั้นๆ เพื่อพัฒนาความสนใจเชิงบวกให้กับสมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม อีกทั้งทำให้สมาชิกในชุมชนรู้และสามารถแก้ปัญหของตนเอง ส่งผลให้การกระทำ ความผิดของเยาวชนในพื้นที่ลดลง⁴⁹

เนื่องจากการแบ่งแยกผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนกับผู้กระทำความผิดที่เป็น ผู้ใหญ่ การแก้ไขผู้กระทำความผิดในชุมชนสำหรับเด็กและเยาวชน⁵⁰ มีดังนี้

1) ครอบครัวบำบัด (Family Therapy) ผู้พิพากษาศาลเยาวชนมักจะมีคำสั่งให้มีการ ใช้กระบวนการนี้ สำหรับครอบครัวของเยาวชนที่มีปัญหาและอาจมีการกระทำผิดขึ้นอีก จากการ ประเมินผลพบว่า วิธีครอบครัวบำบัดที่มุ่งเน้นทักษะการสื่อสารภายในครอบครัว (Family communication skills program) จะสามารถปรับปรุงพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวนั้นให้ดีขึ้นได้

2) โครงการเลี่ยงการควบคุมตัว (Diversion) เป็นโครงการประสานงานระหว่าง ศาล ตำรวจ และสำนักงานคุมประพฤติ สำหรับเยาวชนที่กระทำความผิดแต่ตำรวจยังไม่ส่งสำนวน ฟ้องให้เยาวชนผู้นั้นเข้ารับการบำบัดหรือรับการบำบัดรักษา (กรณีคิดยาเสพติด) ตามศูนย์พิเศษต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน หากเยาวชนไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกนำตัวกลับเข้าสู่ระบบของศาลเยาวชนต่อไป

3) โครงการแก้ไขฟื้นฟูช่วงกลางวัน (Day Treatment Programs) เป็นการให้ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเยาวชนเข้ารับการศึกษาบอร์ดฝึกอาชีพ หรือทำกิจกรรมในช่วงกลางวันใน ชุมชนและกลับบ้านในช่วงเย็น เมื่อสิ้นระยะเวลา ก็จะหางานให้ด้วย

2.4.3 การใช้มาตรการลงโทษระดับกลางในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและ เยาวชน

มาตรการลงโทษระดับกลาง (intermediate punishment) หมายถึง การลงโทษหรือการ ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในทุกกรณีที่มีใช้การลงโทษจำคุก และเป็นการลงโทษที่เข้มข้นกว่า

⁴⁹ รพีพร ชงทอง. (2546). ปัญหาและอุปสรรคในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด : กรณีศึกษาการมีส่วนร่วมของ อาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, คณะสังคมสงเคราะห์ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หน้า 10-12.

⁵⁰ สักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. (2551). การวิจัยการศึกษาแนวทางและความเป็นไปได้ในการนำมาตรการลงโทษ ระดับกลางมาใช้เพื่อเป็นมาตรการทางเลือกแทนการจำคุกในการลงโทษผู้กระทำความผิดในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญาของไทย. กระทรวงยุติธรรม. หน้า 23-24.

การคุมประพฤติตามปกติ ทั้งนี้ ในกระบวนการลงโทษระดับกลาง จะต้องมีการกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตาม โดยมีมาตรการหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้สามารถบังคับใช้ได้เหมาะสมและรองรับกับความจำเป็นในการแก้ไข สาเหตุการกระทำความผิดที่แตกต่างกันของผู้กระทำความผิดแต่ละคน⁵¹

วัตถุประสงค์ของมาตรการลงโทษระดับกลาง คือ ช่วยลดภาวะเรือนจำแออัด ลดปริมาณนักโทษที่ถูกลงโทษจำคุกระยะสั้น ป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังที่อยู่ร่วมกันสามารถเรียนรู้แนวความคิดอาชญากรของผู้ต้องขังอื่น ซึ่งง่ายต่อการกระทำความผิดซ้ำหรือกระทำความผิดที่รุนแรงกว่าเดิม รวมถึงป้องกันการสร้างมโนทัศน์ว่าเป็นคนเคยติดคุกแก่ผู้กระทำความผิดจำคุกระยะสั้น ซึ่งอาจกลับไปอยู่ในสังคมได้ยาก และเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้ชดเชยความเสียหายแก่ชุมชนและให้ชุมชนเข้ามามีส่วนช่วยแก้ไขผู้กระทำความผิด⁵²

รูปแบบของมาตรการลงโทษระดับกลางสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้⁵³

1) มาตรการบังคับระดับกลางในสถานที่ที่จัดไว้ (Residential Intermediate Sanctions) เป็นมาตรการที่นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดโดยไม่อาศัยอยู่ในบ้านของตนเองและต้องอาศัยอยู่ในสถานที่ที่จัดไว้ในชุมชนในขณะที่รับโทษตามคำพิพากษา เช่น ค่ายทหาร (boot camps) บ้านกึ่งวิถี และสถานที่อื่นๆ ที่จัดไว้เป็นพิเศษ (other specialized treatment facilities)

2) มาตรการบังคับระดับกลางโดยไม่ใช้สถานที่ที่จัดไว้ (Nonresidential Intermediate Sanctions) เป็นมาตรการที่ผู้กระทำความผิดต้องพักอาศัยอยู่ที่บ้านในขณะที่ต้องเข้าร่วมโปรแกรมภายใต้กฎเกณฑ์และการกำหนดเวลาเข้าออกบ้าน ซึ่งจะรวมทั้งการคุมประพฤติแบบเข้ม (intensive supervision probation) การกักขังในบ้าน (house arrest) การควบคุมตัวโดยใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ศูนย์รายงานตัว (day reporting centers)

⁵¹ นันทรัสม์ เทพดลไชย. (2556). ยุติธรรมมิวัณห์: มาตรการลงโทษระดับกลาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการยุติธรรม. รายงานการศึกษาส่วนบุคคล หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่น 5, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ. หน้า 11.

⁵² คณิง คงบริรักษ์. (2551). ศาลกับมาตรการลงโทษระดับกลาง. ผลงานการอบรมหลักสูตรผู้พิพากษาผู้บริหารในศาลชั้นต้น รุ่นที่ 6, สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. หน้า 3.

⁵³ จูติมา ประเสริฐ. (2553). การจำคุกในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่เรือนจำ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 32-33.

3) มาตรการทางเศรษฐกิจและการชดเชยค่าเสียหายโดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Economic and Restorative Justice Reparations) มาตรการนี้สัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และแหล่งรายได้ทางเศรษฐกิจ (economic source) ทั้งนี้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อยู่บนพื้นฐานปรัชญาที่เน้นความต้องการให้ผู้กระทำความผิดชดเชยความเสียหายที่ได้ก่อไว้กับผู้เสียหายและชุมชน โดยรอบรูปแบบของมาตรการบังคับในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้แก่ การทำงานบริการสังคม (community service) การใช้ค่าเสียหาย การปรับ (fine) เป็นต้น

ข้อดีของการนำแนวคิดในการไม่ลงโทษในเรือนจำมาใช้กับผู้ต้องโทษจำคุก คือ ผู้ต้องโทษจำคุกไม่ต้องได้รับประสบการณ์ที่เลวร้ายในเรือนจำ หรือได้รับในช่วงเวลาที่สั้นที่สุด ส่วนข้อเสียคือ หากกระบวนการจำคุกผู้ต้องโทษจำคุกไม่มีประสิทธิภาพที่ดีเพียงพอในการจำคุกผู้ต้องโทษจำคุกที่ไม่เป็นอันตรายออกจากผู้ที่เป็นอันตรายต่อสังคม อาจทำให้ผู้ต้องโทษจำคุกที่เป็นอันตรายหลุดรอดออกมาจากเรือนจำและกระทำความผิดขึ้นอีก⁵⁴

การนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับมาตรการลงโทษระดับกลาง โดยจะใช้ในกรณีการกักขังที่บ้าน เป็นการกำหนดให้ผู้กระทำความผิดอยู่ในบ้านของตนเองทุกวันในช่วงเวลาหนึ่ง จะออกนอกบ้านได้ในเฉพาะกรณีไปทำงาน หรือไปโรงเรียนหรือรับคำปรึกษาแนะนำ วิธีนี้มักจะใช้เป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งในการคุมประพฤติแบบเข้มงวด โดยใช้ได้ทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ วิธีการตรวจสอบอาจตรวจสอบโดยการรายงานตัวผ่านทางโทรศัพท์ การออกไปสอดส่องที่บ้าน รวมทั้งการตรวจสอบผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจะมี 2 แบบ คือ การติดต่อแบบต่อเนื่อง (Continuous contact) เป็นการให้ผู้กระทำความผิดสวมอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ส่งสัญญาณผ่านตัวรับที่ต่อกับโทรศัพท์บ้านของบุคคลนั้น หากผู้กระทำความผิดออกนอกเขตบ้าน อุปกรณ์จะส่งสัญญาณผ่านโทรศัพท์ไปยังศูนย์ควบคุมกับการติดต่อแบบกำหนด (Programmed contact) เป็นการให้คอมพิวเตอร์จากศูนย์ควบคุมสุ่มหมายเลขอัตโนมัติไปยังผู้กระทำความผิดที่ถูกกักขังที่บ้าน เพื่อตรวจสอบว่าผู้กระทำความผิดอาศัยอยู่ที่บ้านหรือไม่ โดยคอมพิวเตอร์จะเช็คเสียงของผู้รับสายว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ หรือเจ้าหน้าที่ดำเนินการขั้บรัดผ่านแล้วใช้เครื่องตรวจสอบสัญญาณมือ ถือว่าอยู่ที่บ้านหรือไม่⁵⁵

⁵⁴ จูติมา ประเสริฐ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 53. หน้า 34.

⁵⁵ ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 50. หน้า 34-37.

จากการดำเนินการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน พบว่า การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนอาจเกิดจากพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่สาเหตุมาจากตัวเด็กและเยาวชนเองหรือเกิดจากสภาวะแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเด็ก ด้วยวุฒิภาวะความด้อยทางสติปัญญาหรือการศึกษา เด็กและเยาวชนอาจถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีได้ง่าย ดังนั้นการกระทำความผิดของเด็กจึงไม่มีเจตนากระทำความผิดเช่นการกระทำความผิดของผู้ใหญ่ ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและกฎมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารงานยุติธรรมแก่คดีเด็กและเยาวชน ได้ให้ความสำคัญต่อสิทธิของเด็กและการดำเนินการเกี่ยวกับเด็ก โดยจะต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการดำเนินคดีกับเด็กและเยาวชน เด็กจะต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ จะต้องมีการรื้อถอนสิทธิเสรีภาพของเด็กในการจับกุมหรือกักขังน้อยที่สุด อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เป็นเครื่องมือรูปแบบหนึ่งที่มีการยอมรับในต่างประเทศให้นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ รวมถึงผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชน โดยใช้เป็นมาตรการลงโทษระดับกลาง ใช้กับการกักขังในบ้าน แทนการลงโทษจำคุก เป็นการเบี่ยงจากโทษกระแสหลัก คือการจำคุก เปลี่ยนเป็นมาตรการลงโทษระดับกลาง ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการยอมรับในการนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในกระบวนการยุติธรรม โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาพระราชบัญญัติคุมประพฤติ และกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจำคุกโดยวิธีการอื่นที่สามารถจำกัดการเดินทางและอาณาเขต พ.ศ. 2556 โดยนำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในขั้นตอนก่อนศาลมีคำพิพากษา ชั้นปล่อยตัวชั่วคราว และใช้ในขั้นตอนภายหลังศาลมีคำพิพากษา โดยใช้แทนการคุมประพฤติและแทนการลงโทษจำคุก แต่นำมาใช้เฉพาะผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ยังไม่มีการนำมาใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด